

EPOCA PREMODERNĂ A ARTEI DIN BASARABIA

Tudor BRAGA

După cum menționează în prefața sa dl Ioan Opreș, susținut de recenziile cărții, academicianul Andrei Eșanu și doctorul habilitat în studiul artelor Constantin Ciobanu, lucrarea lui Tudor Stăvilă aparține categoriei recuperărilor științifice obiectiv necesare. Ea înscrie un început de discuție și cercetare cu caracter de primat. O fundamentare clară – conform rigorilor științifice la zi, asupra unor realități artistice distincte, de sine stătătoare, demonstrate prin intermediul celui mai vast depozitar al prea mult pătimitei icoane.

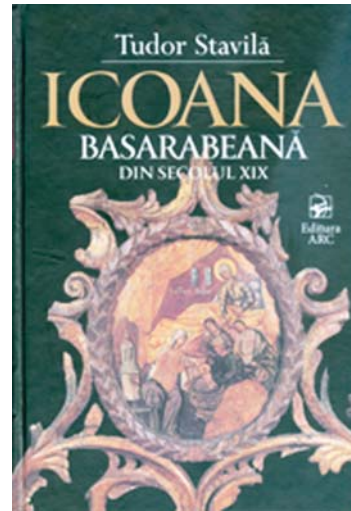
Această parte a culturii și creației artistice, după abordările anterioare, sporadice și ocazionale, se impune în atenția istoricilor, chiar din primele decenii ale secolului XX, prin monografiile lui Zamfir Arbore și articolele semnate de Ștefan Ciobanu, Vasile Kurdinovschi, Paul Mihailovici etc. Însă, în cvasitotalitatea referințelor erau vizate, de regulă, monumentele de arhitectură. Doar signaletice sunt referirile la icoane, chiar și atunci când specialiștii învederează interes pentru acest gen. Numeroase dintre ele nu mai pot fi studiate, fiindcă în perioada a circa 50 de ani de ateism militant – politică oficială de stat – icoanele au dispărut, implicit din cauza barbarizării bisericilor și mănăstirilor din Moldova.

Un suport important în cercetare l-au constituit investigațiile lui G. Oprescu, N. Iorga, C. Tatai-Baltă, Z. Arbore, M. Alpatov, A. Grabar, M. Păcuraru, Gh. Racoveanu ș.a., iar publicațiile ultimului au permis identificarea influențelor icoanei-stampe de la Mănăstirea Neamț asupra icoanelor populare din Basarabia.

Astfel, *Icoana basarabeană din secolul XIX* este prima lucrare din Republica Moldova și regiunile limitrofe care abordează aspectele dezvoltării artelor plastice naționale pe parcursul unui secol. E de remarcă faptul, că în perioada imediat postbelică, în RSS Moldovenească au fost închise forțat mănăstirile și bisericile, studierea și valorificarea icoanei devenind un compartiment exclus din cercetare, provocând, în consecință, pierderea majorității patrimoniului de icoane vechi, acest fenomen artistic abia aflându-se la un început de cunoaștere.

Analiza surselor, bazată pe metodologia dezvoltată a iconografiei și iconologiei vest-europene, îi permite autorului să integreze în arta medievală un compartiment valoros al icoanei basarabene, cu particularitățile comune și specifice ale domeniului respectiv. Prin structura sa, lucrarea lui Tudor Stăvilă reflectă obiectiv influențele stilistice care s-au perindat în icoană pe tot parcursul existenței sale, având trăsături comune și specifice cu operele din Bulgaria, Serbia, Ucraina și Polonia, dar și cu afinitățile tehnologice dintre icoană-pictură și icoană-gravură.

Semnificația acestei monografii stă și în faptul că,

Tudor Stăvilă. *Icoana basarabeană din secolul XIX*, Chișinău, Editura ARC, 2011, 180 p., 96 p.: il color

pentru prima dată, se ilustrează dezvoltarea artelor plastice din ținut într-un context comparativ cu artele din țările limitrofe – icoana și xilogravura autohtonă cu cea ucraineană, athonită, bulgară, poloneză și rusă din secolul al XIX-lea. Se constată specificul și particularitățile comune ale acestui gen de artă într-o epocă tardivă a Evului Mediu și apariției, la sfârșitul secolului al XIX-lea, a artei profesionale, laice, din epoca modernă. Icoanele autohtone, prin lansarea monografiei, ar avea șansa, după aproape un secol de uitare, să fie legal incluse în circuitul de valori al patrimoniului național și european ca opere puțin cunoscute și studiate, dar care reprezintă un interes deosebit prin certa lor valoare artistică și istorică.

Pentru elaborarea și realizarea monografiei au fost cercetate icoanele de la mănăstirile Căpriană, Rudi, Hârjăuca, Curchi, Noul Neamț, păstrate în colecțiile muzeale, precum și din numeroase biserici de lemn și de piatră din Republica Moldova în perioada anilor 1987 – 2002, punându-se în valoare asemenea nume de zugravi ca Evtaf, Ioan Dămășcanu, Ioan Iavorschi, Iezechil, Gherasim, Ioasaf și alții.

Editarea monografiei, susținută financiar de Asociația Fondului Cultural Național al Ministerului Culturii din România, va completa istoria culturii cu un valoros compartiment al artelor, incluzând acest fenomen în circuitul cultural al valorilor sud-est europene. Structura lucrării: *Introducere, capitolele Icoana basarabeană și istoricul problemei; Biserici, catapetesme și icoane; Zugravi și comanditari; Icoana populară și cea mănăstirească; Influențe laice; Icoana și gravura în lemn; Interferențe stilistice și iconografice; Arta basarabeană între medieval și modern; Încheiere și Anexe.*

Valoarea intrinsecă a monografiei răspunde necesităților exercitării funcțiilor sociale de către instituțiile de cultură și artă. Aspectele invocate în lucrare, implicit, cele ce țin de iconografie, de tehnologia icoanei, de istoria artelor naționale din secolul al XIX-lea, practic încă nu se utilizează eficient în procesul didactic din cauza lipsei publicațiilor respective la noi.